

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури, съгласно Заповед на Ректора на Икономически университет – Варна № РД-06-2834/26.09.2017 г., за откриване на процедура за защита на дисертационен труд на докторант Силвия Христова Братоева – Манолева на тема: „Доходното неравенство в България след 1990 г.: състояние, тенденции и макроикономически детерминанти“ за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по професионално направление 3.8. – Икономика, докторска програма – Политическа икономия (Обща икономическа теория) и решение на научното жури от 29. 09. 2017 г. за избор на председател, определяне на рецензенти и изготвяне на становища.

Автор на дисертационния труд:

Силвия Христова Братоева – Манолева

Тема на дисертационния труд:

Доходното неравенство в България след 1990 г.: състояние, тенденции и макроикономически детерминанти

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд е в обем 202 стр., от които 169 стр. основен текст. В структурно отношение основният текст включва всички необходими елементи на едно изследване: заглавна страница; съдържание, увод; изложение в 3 глави; заключение и библиография. Посочената научна литература и като обем, и като автори –общо 28 от които 45 на български автори, доказва, че дисертантът Силвия Христова Братоева – Манолева е обхванала и изучава проблематиката на доходното неравенство и определящите го макроикономически фактори от основните литературни източници и използва съвременен научен инструментариум за изследване на влиянието на факторите върху неравенството.

Дисертационният труд е обсъждан и насочен за защита от катедра „Обща икономическа теория“ на ИУ-Варна на 11.09.2017 г.

2. Актуалност на дисертационния труд

Безспорно е, че едно от големите постижения на докторантката е изборът на тема за научното изследване - проблемите на доходното неравенство. На Световния икономически форум през 2015 г. на първо място в топ пет на глобалните заплахи за икономическото развитие е поставено „Задълбочаване на доходното неравенство“, а през 2017 г. „Нарастващите различия в доходите и богатството“ са на първо място сред топ пет на тенденциите, определящи глобалното развитие през следващото десетилетие. В този контекст повишаване на доходното неравенство в България през последните 25 години и достигането на нива, които са сред най-високите от страните от ЦИЕ, е тенденция, която трябва да бъде в обсега на изследване на нашата икономическа наука.

В този смисъл не подлежи на съмнение оценката, че избраната от автора тема за изследване на доходното неравенство, неговото състояние, тенденции и

макроикономически фактори представлява актуален за теорията и управленската практика в България проблем.

3. Оценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа всички необходими елементи за едно успешно научно изследване. Той се характеризира с логически последователна структура. Във въведението са очертани ясно обектът и предметът на изследването.

Основната теза е коректно формулирана, тя отразява спецификата на трансформационните процеси в България и отражението на световната финансова криза върху доходното неравенство и предпоставя извеждането на значими научни резултати.

За доказване на дисертационната теза съдействат ясно формулираната цел; коректно поставените и по-нататък решени задачи, намерили израз в избраната структура на дисертационния труд. В методологическо отношение може да се открият подходящо формулираните 8 изследователски хипотези, както и убедителното изясняване и прилагане на иконометричния модел за анализ на динамични редове, чрез който се проверяват част от хипотезите. Последното е особено ценено в международната научно-изследователска дейност.

В глава първа обстойно в исторически план са разгледани основните икономически школи и подходи към разпределението на доходите и произтичащото от това неравенство. Акцентът е поставен върху класическата, неокласическата и кейнсианската школи. Коректно и с основание е открит и дебатът между позитивния и нормативния икономикс в рамките на неокласическата теория с включване на приноса на Пигу за развитие на икономическата теория на благосъстоянието. Нормативните аспекти на проблема за неравенството са третираны в параграф 1.2.4. Интерес представлява либертарианска интерпретация на проблема за доходното неравенство в рамките на неокласическия ренесанс през втората половина на XX век., където проблемът за неравенството е разгледан в по-широк философско-етичен контекст чрез представяне на идеите на Джон Ролс и Р. Нозуик, наред с представителите на австрийската школа (Хайек) и монетаризма (Фридмън). Задълбочено е разглеждането на съвременните идеи за доходното неравенство в лицето на С.Кузнец, Б.Миланович, Т.Пикети и Дж.Стиглиц.

Глава втора е методологична и аналитична. Трябва да се открие сполучливият подбор на показатели за измерване динамиката на доходното неравенство в България. Използва се не само коефициентът на Джини и кривата на Лоренц, но и варианти на коефициентът на поляризация и индексът на Палма. Изследването показва, че още в първите години на прехода доходното неравенство рязко нараства и се превръща в един от съществените социални проблеми. Главното постижение в тази глава е извършената от докторанта декомпозиция на неравенството по основни източници на доходи и изчисляването на еластичността на коефициента Джини по източници на доходи.

В тази глава дисертантът демонстрира аналитични умения за откриване и обосноваване на зависимости и извършването на значими научни обобщения.

В трета глава се анализира влиянието на основните макроикономически детерминанти върху доходното неравенство. Прилага се както дескриптивен анализ, така и многофакторен регресионен анализ, включващ като независими променливи б фактора. Изследването показва, че през първите години на прехода, които се

характеризират с липса на реални пазарни реформи, неравенството нараства в резултат на ценовата либерализация и спада в производството. За поляризацията в доходите допринася и рестриктивната социална политика. През следващите години като основен фактор се очертава променящата се структура на икономиката и повишаване на дела на сектора на услугите и нарастващата диференциация в работната заплата. Породената от световната финансова криза рецесия в България е в основата на динамиката на неравенството след 2009 г.

Безспорно е, че тази глава демонстрира в най-голяма степен способността на Силвия Братоева-Манолева за самостоятелно емпирично изследване и формулиране на собствени оригинални изводи, с които се обогатява икономическата теория и политика. Подобни иконометрични изследвания трябва да се приветстват, особено ако е спазена мярата и имат необходимата теоретична основа.

Авторефератът отразява точно и логически последователно направеното изследване и откроява основните приноси.

4. Основни научни и научно – приложни приноси

Пред нас е научно изследване, което заслужава висока оценка за поетото предизвикателство да се проучи един сложен и подценяван от ортодоксалната икономическа наука проблем - проблемът за доходното неравенство и определящите го фактори в България след 1990 г. Подобни изследвания могат да бъдат основа не само на социалната, но и на икономическата политика на България.

Като член на научното жури признавам претенциите на докторанта за посочените от нея научни приноси. Те имат теоретико-методологичен и научно-приложен характер и могат да се сведат до следните четири пункта:

1. Извършен е критичен преглед на основните направления в икономическата наука както и в исторически план, така и на водещи съвременни изследователи през призмата на основната цел – изследване на детерминантите на доходното неравенство.
2. Направена е систематизация на основните детерминанти на доходното неравенство и са потърсени механизмите на тяхното въздействие чрез проучване на емпиричните изследвания.
3. Изследвана е диференциацията в отделните източници на доходи в България и техният принос за формиране на общото доходно неравенство на основата на метода на декомпозирането и концепцията за еластичността.
4. Изследван е кръгът от макроикономически фактори, влияещи върху доходното неравенство в България в периода 1990-2015 г. както чрез дескриптивен анализ, така и на основата на иконометрично моделиране. Последното дава възможност за проверка на силата и посоката на действие на част от макроикономическите фактори.

Основните резултати от направеното изследване са оповестени публично чрез 5 публикации – два доклада и три статии. Всички публикации са по темата на дисертацията – те изясняват различни аспекти на доходното неравенство – инструменти за измерване, тенденции и макроикономически фактори. Една от статиите е на английски език и е в индексирано списание. Така не само се изпълняват нормативните

изисквания за количество на публикациите, но и резултатите от изследването са направени достойно на научната общност извън България.

5. Критични бележки, препоръки и въпроси

Като научен ръководител трябва да отбележа, че критични бележки и препоръки са отправяни в хода на съвместната ни работа и са отразени от докторанта до достигането на обсъждания вариант.

6. Заключение

С чувство на дълбока вътрешна убеденост заявявам, че представеният за защита дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав и доказва способността на докторант Силвия Братоева-Манолева да формулира и изследва актуален научен проблем и да достига до значими за икономическата теория и практика теоретични и приложни резултати, използвайки съвременни научни средства за икономически анализ. Отчитайки несъмнените достойнства на научната разработка давам **положителна оценка** на дисертационния труд и ще гласувам за **присъждане на образователната и научна степен „доктор”** на Силвия Братоева-Манолева по научна специалност **„Политическа икономия“ (Обща икономическа теория)**.

15.12.2017 г.
гр. Варна

Подпис:


/доц.-р Христо Мавров/

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Донка Михайлова Иванова
Технически университет – Варна
Катедра: Индустириален мениджмънт

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по докторска програма „Политическа икономия” („Обща икономическа теория”)

Тема: „Доходното неравенство в България след 1990 година: състояние, тенденции и макроикономически детерминанти”

Автор: Силвия Христова Братоева – Манолева

1. Обща информация

Представеният за становище дисертационен труд съдържа 182 стр., оформени от увод, изложение в три глави, заключение и списък с използваната литература. Литературните източници са общо 208, на кирилица и латиница. Приложенията са оформени в отделна част към дисертацията.

2. Характеристика на представения дисертационен труд

Актуалността и значимостта на дисертационния проблем, са безспорни от гледна точка на изработването на ефективна социално-икономическа политика в дългосрочен план за страната. Тенденцията на задълбочаващо се доходно неравенство, се идентифицира като рисков фактор за страната и сериозно препятствие за реализирането на икономически растеж. Дефинирани са основните причини за изследователския интерес към темата.

Тезата, върху която е построена цялостната разработка е ясно изразена. Целта, обекта и предмета на изследването са формулирани коректно в увода, наред с петте задачи, които следват структурата на изследването и реализирането им в контекста на поставената цел.

В глава Първа, на основата на критичния анализ, са изследвани възгледите на известни представители на различните икономически школи, относно доходното неравенство. Предвид сложността на проблема, докторантката систематизира детерминантите на доходното неравенство в четири групи, което придава на изследването обхванен и системен характер.

В глава Втора авторката изследва спецификата на формирането на доходно неравенство в страната след 1990 година. Избирайки определен методологически подход, докторантката представя декомпозицията на

доходното неравенство на базата на обработените статистически данни за бюджета на домакинствата в страната

В глава Трета авторката прави апробация и интерпретация на изследователските хипотези, относно детерминантите на доходното неравенство в страната.

3. Приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд се отличава с цялостен и задълбочен научен подход при провеждане на теоретичното и експериментално изследване.

- С извършеният критичен преглед на основните направления и школи в икономическата теория и предложената систематизация на детерминантите на доходното неравенство, авторката обогатява и доразвива теорията за доходното неравенство и неговите допустими граници, при отчитане социалната функция на държавата;

- На базата на анализа на състоянието и динамиката на общото неравенство, докторантката представя механизмите чрез които се реализира крайната доходна диференциация, с което също прави успешен опит да обогати теорията за доходното неравенство за страните, осъществили преход към пазарна икономика;

- Извършените емпирични изследвания относно факторната обусловеност на доходната диференциация имат приложен характер

4. Оценка на публикациите на дисертационния труд

От общия списък на публикациите по темата на дисертационния труд, проличава, че постигнатите научни и научно-приложни резултати, са лично дело на докторантката. Представени са три статии, публикувани в научни издания на университети в страната и два научни доклада изнесени на международни научни форуми.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът е подготвен съгласно общоприетите изисквания и отразява в съдържателен план дисертационния труд, а в отпечатаните научни публикации са отразени част от основните резултати и приноси от дисертацията.

6. Въпроси и препоръки

Препоръчвам на докторантката да продължи изследването на този проблем, като се насочи към сравнителния анализ на доходите в страните от Централна и Източна Европа.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като отчитам актуалността, научното равнище, методологичната надеждност на емпиричните изследвания и завършеността на представения дисертационен труд, считам, че той отговаря напълно на изискванията на ЗРАСБ и правилниците към него.

Предлагам с убеденост на научното жури да присъди на Силвия Христова Братоева – Манолева образователната и научна степен „доктор” по докторска програма „Политическа икономия”(„Обща икономическа теория”).

02.12.2017 г.
гр. Варна

Член на научното жури:


/доц. д-р Донка Иванова/

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Младен Димитров Тонев - член на Научното жури, за **придобиване на образователна и научна степен „доктор”** по обявена процедура от Икономически университет – Варна

- **Автор на становището:** доц. д-р Младен Димитров Тонев, преподавател във Филиал „Смолян“ на Варненския свободен университет – гр. Варна;

- **Основание за становището:** Заповед на Ректора на Икономически университет – Варна № РД-06-2834/26.09.2017 г., по откритата процедура за защита на дисертационен труд на докторант Силвия Христова Братоева – Манолева на тема: „Доходното неравенство в България след 1990 г.: състояние, тенденции и макроикономически детерминанти“ за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по професионално направление 3.8. – Икономика, докторска програма – Политическа икономия (Обща икономическа теория), с която съм избран за член на Научното жури с решение на Факултетния съвет на Финансово-счетоводния факултет по обявената процедура от Икономически университет – Варна;

- **Автор на дисертационния труд:** Силвия Христова Братоева – Манолева;

- **Тема на дисертационния труд:** „Доходното неравенство в България след 1990 г.: състояние, тенденции и макроикономически детерминанти“;

Становище и оценка:

1. Дисертационният труд на докторант Силвия Христова Братоева – Манолева на тема: „Доходното неравенство в България след 1990 г.: състояние, тенденции и макроикономически детерминанти” е в обем 202 страници компютърен набор и съдържа изискуемите съгласно изискванията на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България: титулна страница; съдържание – 2 страници, увод – 5 страници; изложение в обем от 168 страници; заключение – с изводи от изследването в обем от 5 страници, библиография със 208 източника, от които 163 чуждоезични, като 70 от тях, повече от 1/3 (33 %), са издания от последните 10 години.

2. Структурата и съдържанието на дисертационния труд на докторант Силвия Братоева съответстват на изискванията по чл. 34, ал. 2 и ал. 3 от Правилата за условията и реда за придобиване на научни степени и

заемане на академични длъжности в Икономически университет – Варна. В структурно отношение разработката включва резонните увод, изложение в три глави и заключение.

Проблемът за неравенството в доходите е един от най-дискутираните проблеми и е обект на нестихващ интерес от страна учени, общественици и политици, както у нас така и зад граница. Все повече представители на световния икономически и политически истаблишмънт са притеснени от стремително нарастващото неравенство в доходите и богатството в планетарен мащаб. Проблемът за доходното неравенство в Република България, който изследва докторант Силвия Братоева е съставна част от този глобален проблем. Това е проблем, разрешаването на който е един от приоритетите в програмата на ООН – „Целите на хилядолетието“, приета през 2015 г. Както се отбелязва в дисертационния труд: „нарастващото доходно неравенство в световен мащаб... ..както и последиците от тези процеси са сред основните предизвикателства пред нашето съвремие“.

В този контекст изследването на докторант Силвия Братоева има новаторски характер и с основание може да кажем, че тя изследва една пренебрегвана в научно отношение тематика в българската икономическа наука. Обяснението за подобно пренебрегване е в комплицираността на проблема с неравенството в доходите. Безпристрастно научно изследване на неравенството предполага най-малкото изводи за липсата на ефективни регулации и на резултатна политика на изменение на доходите в Република България. Подобни изводи трудно се приемат и още по-трудно се превръщат в практически политики, защото засягат интересите на управляващото подмножество в обществото.

В дисертацията на докторант Силвия Братоева е демонстрирано добро познаване на теорията на разпределението на доходите, както и на подходите на различните школи за решаване на проблема с неравенството в доходите. Адекватно са представени детерминантите на доходното неравенство – макроикономически, демографски, политически и културни. Използваните в анализа измерители на неравенството показват добро владение на методиката на различните видове сравнителен и икономико-статистически анализ. Демонстрирано е умението адекватно, научно и безпристрастно да се аргументират и оценяват получените резултати. В разработката са използвани съвременни методи за анализ, което прави резултатите от иконометричното изследване на макроикономическите

детерминанти на доходното неравенство за Република България след 1990 г. статистически валидни и значими. Доказаната статистическа значимост дава основание да се подкрепят предложените в разработката научни хипотези. В дисертацията са формулирани общо осем хипотези. Първите две от тях са свързани с влиянието на реструктурирането на доходите в резултат на промяната на структурата на икономиката и динамиката на икономическото развитие. И двете хипотези се потвърждават в резултат на изследването на структурата и динамиката на доходите в Република България в периода от 1990 до 2015 г. във втора глава на дисертацията. Останалите шест хипотези, които са тествани в трета глава на дисертационния труд, са свързани с основните макроикономически детерминанти. Това са: изменението на БВП; делът на услугите в брутната добавена стойност; промените в преките чуждестранни инвестиции; инфлацията; разходите на държавата за социална защита и образователното равнище на населението. Многофакторният регресионен анализ и направените диагностични тестове потвърждават три от хипотезите, а за другите три (от общо шестте хипотези) регресионният модел не показва статистическа значимост. Това са хипотезите за влиянието на чуждестранните инвестиции, за влиянието на инфлацията и за ролята на образованието, валидизирано чрез брутния коефициент на записване в средно образование в регресионния модел. За всеки случай на липса на статистическа значимост е приведена адекватна и логически издържана аргументация като обстоятелства, причини, фактори и условия, отразяващи спецификата на неравенството на доходите в Република България.

3. Авторефератът на дисертацията отговаря на изискванията и представя по един добър и убедителен начин научните приноси на докторант Братоева. Като член на Научното жури аз приемам предложените в автореферата научни приноси на Силвия Братоева и мисля, че те са дори по-сериозни и по-задълбочени, отколкото в настоящата си скромна формулировка. Направените препоръки към икономическата и социалната политика в Република България също имат подчертан приносен характер поради научната аргументация на предлаганите промени.

Препоръката ми към колежката Силвия Братоева е все така безпристрастно да работи в избраното от нея научно направление. Желателно е с бъдещите си публикации тя да популяризира и презентира


резултатите от своята научно-изследователска работа, както у нас така и зад граница. Проблемите с неравенството в доходите, както е подчертано и в дисертацията на Силвия Братоева, имат не само национални, но и глобални измерения. Обстоятелството, че днес богатия Север е заплашен от милиардна емигрантска вълна от бедните страни в Азия, Африка и Латинска Америка е породено именно от доходното неравенство както по места, така и в глобални мащаби.

Въпросът ми към докторант Братоева е следният:

1. В специализираната литература се аргументират множество подходи за намаляване на неравенството. Като започнем с препоръките на Джон Стюарт Мил за изземване на поземлената рента от страна на държавата и за ограничаване на правото на наследяване, преминем през идеята на Вилфредо Парето за „работнически кооперативи“ и предложението на Леон Валрас за социализация на земята и изграждане на справедлива данъчна система, от там преминем през „еретичната“ идея на Джон Мейнард Кейнс за по-активна роля на държавата чрез данъчна политика и чрез въздействие върху лихвения процент и стигнем до „добрите“ и „лошите“ сили на Бранко Миланович – всеки се опитва да предложи ефективен и конструктивен подход за намаляване на неравенството. Кой от всички разгледани в дисертацията подходи може да се оцени като най-резултатен? Има ли в световната практика потвърждение на подобна резултатност?

2. **Заключение.** На базата на изключително позитивните ми впечатления от цялостната работа на докторант Силвия Братоева, като взимам предвид богатият ѝ преподавателски опит, задълбочените и системни изследователски интереси, които тя демонстрира с дисертационния си труд, а също така и с множеството си публикации по тематиката на дисертацията, аз като член на Научното жури, съобразявайки се със законовите изисквания и установилите се норми при присъждането на ОНС „Доктор“, с дълбока вътрешна убеденост предлагам на почитаемите членове на Научното жури на докторант Силвия Христова Братоева – Манолева да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност 05.02.01 “ПОЛИТИЧЕСКА ИКОНОМИЯ”.

05.12.2017 г.
гр. Шумен

Изготвил становището: 
доц. д-р Младен Тонев